

Отримано: 10 січня 2018 р.

Прорецензовано: 16 січня 2018 р.

Прийнято до друку: 22 січня 2018 р.

e-mail: krasnostav@ukr.net

DOI: 10.25264/2409-6806-2018-27-187-206

Близняк М. Інвентар міста Острога 1724 року / М. Близняк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки». – Острог, 2018. – Вип. 27 : На пошану Володимира Трофимовича. – С. 187–206.

УДК 94(477.81)«1724»

Микола Близняк

ИНВЕНТАР МІСТА ОСТРОГА 1724 РОКУ

У статті проаналізовано інформативний потенціал інвентаря частини Острога 1724 р., зроблено спробу з'ясувати обставини його створення. Місто належало до середніх міських поселень Правобережжя. Тут мешкали представники різних національних громад – українці, євреї, поляки, татари. Острог, розділений на дві частини, поступово відроджував свій економічний та демографічний потенціал, що прослідковується за матеріалами опублікованого документу. Джерело доповнює відомості про економіку, культуру, релігію, топографію та архітектуру міста та регіону в цілому.

Ключові слова: інвентар 1724 р., міщани, Острог, Волинь.

Николай Близняк

ИНВЕНТАРЬ ГОРОДА ОСТРОГА 1724 ГОДА

В статье проанализировано информационный потенциал инвентаря части Острога 1724 г., сделана попытка выяснить обстоятельства его создания. Город принадлежал к средним городским поселениям Правобережья. Здесь жили представители разных национальных общин – украинцы, евреи, поляки, татары. Острог, разделенный на две части, постепенно возрождал свой экономический и демографический потенциал, что прослеживается за материалами опубликованного документа. Источник дополняет ведомости о экономике, культуре, религии, топографии и архитектуре города и региона в целом.

Ключевые слова: инвентарь 1724 г., мещане, Острог, Волынь.

Mykola Blyzniak

THE INVENTORY OF OSTROH IN 1724

The article analyses the information potential of the 1724 inventory of the part of Ostroh and also tries to determine the circumstances of the inventory's creation. The town belonged to the middle urban settlements of Right-bank Ukraine, where the representatives of different national communities, including Ukrainians, Poles, and Tatars, lived. Being divided into two parts, Ostroh has been steadily reviving its economic and demographic potential, which can be traced in the published document. The source complements the data about the economy, culture, religion, topography, and architecture of the town and the region as a whole. The characteristic features of the urban development of Volyn Province have been supplemented.

Key words: the inventory of 1724, bourgeoisie, Ostroh, Volyn.

У соціально-економічних процесах на теренах Волинського воєводства у XVIII ст. значну роль відігравали міста та містечка. В цей період їх загальна кількість коливалася в межах понад сто [6, с. 71]. Переважна їх більшість в краї становила приватну власність магнатів та шляхти, друга група, значно менша, належала до королівщин (державна власність), а третя рівнозначна попередній – це духовні володіння. Усі вони відповідно виступали адміністративними центрами повітів, ключів та волостей, відігравали роль осередків торгівлі та військової справи, релігійного життя, культурних процесів та просвіти. Упродовж всього XVIII ст. Острог у складі Луцького повіту Волинського воєводства продовжував залишатися розділеним на дві частини. Поділ, основи якого відповідним документом заклав ще при житті, у березні 1603 р., князь Василь-Костянтин Острозький (1526 – 1608) між синами Янушем (1554 – 1620) та Олександром (1571 – 1603)¹, виявився, на наш погляд, своє-

¹ Акт поділу володінь князів Острозьких 1603 р. уперше докладно проаналізовано у публікації проф. М. Ковальського

рідним стримуючим фактором у повсякденному житті мешканців княжої резиденції в майбутньому, враховуючи й факт гострої політичної боротьби за ці добра [18, с. 687-688]. Тим не менше, впродовж всього століття Острог формувався, за висновками істориків, як промисловий центр з розвинутою торгівлею [7, с. 77], а за класифікацією міських поселень Правобережжя, критерієм якої обрано кількість димів, він увійшов до сімки середніх міст² регіону [8, с. 81].

Про власників обох частин міста у XVII – XVIII ст., їх черговість та проблеми успадкування написано чимало [2; 10; 11], хоч не всі аспекти з'ясовано задовільним чином, зважаючи на брак документальних свідчень. На досліджуваній період ординатська частина Острога належала подружжю Юзефі-Марії з Любомирських (1693 – 1729) та Павлу-Каролу Сангушку (1680 – 1750).

У цій публікації йтиметься про ординатську частину Острога, на котрій зусиллями князя Януша Острозького було впроваджено ординацію (майорат)³. Аристократ не мав прямого нащадка по чоловічій лінії, а тому висунув як одну з важливих умов успадкування його маєтностей – неподільність усього комплексу володінь. Одна з норм ординації зобов'язувала її власника виставляти для військових потреб 300 кіннотників і 300 піхотинців. Така модель мала гарантувати зміцнення оборони Речі Посполитої. За деякими оцінками істориків, число населених пунктів, включених до приватної устави, могло дорівнювати 24 містам та 592 селам, проте точної цифри ще не встановлено [13, с. 40; 19, с. 24; 29, с. 159]. До цього числа входила й половина Острога, на якій документ зафіксував імена офіцерів Острозької ординації. Її військовий контингент, головним чином, був зосереджений у фортеці міста Дубна, тому Острозька ординація у XVIII ст. сучасниками йменувалася ще й «дубенською». Історія другої половини міста, неординатської, у XVIII ст. фактично не задокументована, а пошук джерел в окресленому хронологічному та географічному напрямку потребує ще значних зусиль фахівців.

Актові книги Острога, тобто документація судово-адміністративних установ (судові, замкові, гродські, підкоморські, міські книги тощо), що могли б серйозно посприяти дослідженню міського повсякдення та інших важливих проблем, для означеного часу не збереглися. Єдиним винятком може виступати фрагмент міської книги за 1662 – 1703 рр., виявленої проф. П. Кулаковським у Чернігівському історичному музеї ім. В. Тарновського [22, с. 13]. Цікавим та важливим джерелом з історії міста XVIII ст. можна впевнено назвати Акти (хроніку) Острозького фарного костелу [9, с. 11-12; 24]. Свій наратив залишили для нащадків й острозькі капуцини. Як перше, так і друге та третє джерела хоч відомі дослідникам, проте потребують детального аналізу та введення до наукового обігу шляхом аналітичних оглядів та публікації.

У ситуації загибелі основного масиву актових міських джерел виникає необхідність звернутися до аналізу описово-статистичних документів. Відтак, маємо набагато ширші можливості вивчити, на жаль, лише ординатську частину Острога за допомогою низки інвентарів першої третини XVIII ст.: 1708, сумаріушу 1714, 1724 та 1728 рр. Перший та останній на сьогодні вже опубліковані [27; 5]. Тепер постала необхідність увести до наукового обігу інвентар 1724 р. Названі документи перебували у полі зору українських дослідників. В цьому сенсі необхідно назвати вартісні дослідження Йосипа Новицького [27], Миколи Ковальського [14; 15], Тараса Вихованця [11], Миколи Бирука [3; 4] та ін.

Інвентар ординатської частини Острога 1724 р. зберігається у Національному архіві міста Кракова у Польщі [23]. Він перебуває у складі архіву Сангушків, інформаційний потенціал якого ґрунтовно проаналізував М. Ковальський [16]. Документ зброшурований у книгу, написаний старопольською мовою з вкрапленнями латини. Пагінація аркушів інвентаря всієї Острозької волості у книзі розпочинається номером 372 і закінчується зворотом 402-го аркушу (всього 62 аркуші зі зворотами). Важливо звернути увагу до структури всього документу. Розпочинається він описом ординатської частини міста Острога та його замку [23, к. 372 – 389]. До структури джерела входить опис приміського села – Бельмажа [23, к. 389 – 390], містечка Межиріча [23, к. 390 v. – 394 v.], опис фільварку та осілости села Хорова [23, к. 395-398], села Грем'яче [23, к. 398 v. – 399], села Белашова та осілости слободян в урочищі Дерев'яне [23, к. 399 – 401], сумаріуш річних прибутків Острозького ключа [23, к. 401v. – 402], засів Острозького ключа 1724 р., поданий полковнику військ його королівської

[14; 15, с. 112-127], цей документ добре відомий укладачу інвентаря Острога 1724 р.

² За відсутністю даних про кількість димів всього міста ранішого часу можемо їх почерпнути лише з тарифу подимного за 1775 р., де вказано достатньо поважну цифру, що включала обидві частини міста – 765 димів [29, с. 171; 20, арк. 244 зв.].

³ Сейм Речі Посполитої 1609 р. видав конституцію про право Я. Острозького заснувати ординацію в майбутньому. Вона вступила в дію ще при житті фундатора, який помер у 1620 р., проіснувала до кінця 1753 р., коли останній острозький ординат уклав Колбушівську трансакцію, яка передбачала розподіл ординації між впливовими магнатами.

милості Янові Роттаріушу [23, к. 402 v.]. Наступні матеріали цієї книги стосуються ординатської частини Острозького ключа у 1728 році.

У сучасній історичній науці вже склалася добра традиція трактувати інвентарі як справжню скарбницю вивчення історії приватновласницьких міст Волині XVIII ст. Вони споряджалися в силу різних обставин, серед яких – зміна власника міста шляхом передачі у спадок, продаж, оренда чи застава, судові суперечки тощо. Стан їх збереженості різний для різних міських поселень, а кожен такий документ дає вагомі підстави для розкриття найважливіших сторін повсякденного життя волинського соціуму. Отже, на перший погляд, найважливіше питання – це причина створення інвентаря саме у 1724 р. Пряму відповідь на це питання отримати поки що не вдалося, проте варто уважніше у цій ситуації проаналізувати питання успадкування добр Острозької ординації. Справа у тому, що 14 листопада 1720 р. помер без нащадків сандомирський староста, п'ятий острозький ординат Олександр-Домінік Любомирський (1693 – 1720), тому постало питання про чергового ордината. Всі шанси ним стати відразу мав Павло Кароль Сангушко, адже його дружина Юзефа Марія Любомирська, рідна сестра покійного ордината. У справу втрутився король Август II (1670 – 1733), який розпорядженням 16 грудня того ж року передав маєтки Острозької ординації у дворічну адміністрацію люблінському воєводі Янові Тарлові (1684 – 1750) і генералові королівських військ Станіславові Понятовському (1676 – 1762). 7 червня 1721 р. було домовлено про те, що останні двоє відступають П. Сангушкові свої права на виняткову адміністрацію ординацією [10, с. 239; 26, с. 498]. Угода мала бути затверджена на найближчому сеймі, однак його зірвання затягнуло вирішення справи. Остаточний вердикт на користь П. Сангушка був винесений трибуналом [26, с. 498]. Новому власнику, шостому острозькому ординату, П. Сангушкові довелося ревізувати ординатські володіння. На наш погляд, завдяки цим черговим перипетіям боротьби навколо Острозької ординації з'явився інвентар Острозького ключа, споряджений у лютому 1724 р.

Досить важливо було б з'ясувати імена упорядників джерела, адже інформація про них відсутня, не доводиться констатувати окремих версій з цього приводу і в спеціальних публікаціях джерелознавчого характеру [3; 4]. З цього приводу можна лише висловити припущення стосовно поки що однієї особи. Безпосередню участь у створенні інвентаря Острозької волості 1724 р. міг брати полковник, венденський підкоморій (з 1723) Ян Вільгельм Роттаріуш (+1728) [28, с. 269; 33, с. 239; 31, с. 154], ім'я якого виокремлено в кінці документу при записі засіву ординатських сіл Острожчини («zasiew klucza Ostrogskiego in a[nn]o 1724 podany w dzierzawę w[ielmożneg]o i[ch] m[ości] panu Rottaryuszowi, pułkownikowi wojsk jego kr[ólewskiej] m[iłoś]ci») [23, к. 402 v.]. Додатковим аргументом на користь висловленого припущення може слугувати факт спорядження у 1708 р. інвентаря ординатської частини Острозького ключа. Документ засвідчений підписом цього військового діяча і водночас адміністратора на Острожчині [27, с. 179, 226]. Власник нерухомості в Острозі, державця сіл на Острожчині, Ян Вільгельм Роттаріуш станом на першу чверть XVIII ст., на наш погляд, мав вже достатній досвід створення такого виду документів.

Інвентар 1724 р. вкрай важливий деталізованим описом острозького замку, що ми зустрічаємо для XVIII ст. уперше, адже ані попередній інвентар 1708 р., ані наступний – 1728 р. не зафіксували специфіки фортифікації Острога. Отже, зустрічаємо опис Дубенської брами, яка втратила минулу велич і могутність – ворота відсутні, накриття немає – все це наслідки подій Північної війни, коли в її ході московські війська «порядкували в краї». До речі, цей складний період в історії Острога вартий спеціальної уваги фахівців, бо окрім загальних висловлювань про втрати та руйнівні наслідки історики не мають у своєму розпорядженні більших деталей. В аналогічному стані, як видно з документу, перебувала й брама на Зарванській вулиці тощо. Укладачі інвентаря зафіксували стан Замкової гори, мури якої також зазнали руйнувань і перебували в незадовільному стані. Богоявленський храм прийшов у запустіння, а його дзвін, вагою двісті сорок чотири з половиною камені, був проданий до Києва. Цікаво, що цей факт був задокументований не лише в офіційних паперах архіву Сангушків, як у нашому випадку, а про це було добре відомо власникам неординатської частини Острога, князям Яблоновським. З посиланням на їх архівні колекції трактує факт продажу і вивезення дзвону та його вартість Станіслав Кардашевич [25, с. 149]. Досить важливе значення має опис вежі та будинків на дитинці, внутрішньої їх специфіки, елементів екстер'єру тощо.

Ратуша, що перебувала у спільній власності обох магнатів, нагадувала руїну, а проведення судових засідань у ній вже було небезпечним. При центральній міській адміністративній будівлі були

наявні ознаки економічного поступу, до яких варто віднести функціонування ваги та семи склепів тощо.

Острожани утримували заїджі будинки/корчми, броварі, солодовні та винниці, млини. Окремі з них позначені як «пусті», інші – «новозбудовані». Кожне з означених підприємств підлягало оподаткуванню, хоч натрапляємо на вільні від сплати податків винниці та солодовні, що свідчить про певний інтерес до цієї галузі міського господарства. Інші галузі продовжують перебувати у занепаді, як от випалення вапна, адже «ніхто його не робить» [23, к. 387].

У документі зафіксовано осілість частини міста християнську та єврейську роздільно, адже такий підхід притаманний джерелам цього виду і періоду, що, зокрема, було пов'язано з фіскальною практикою Речі Посполитої. Відповідна структура джерела дає змогу з'ясувати чисельність національних громад міста. Цілком правдободіні якісні та кількісні показники можливо отримати лише про єврейську громаду ординатської частини міста. Фіксація православних, католиків та уніатів та представників інших конфесій в спільній графі «доми християнські» не дає шансів виокремити українців, поляків, росіян чи татар тощо. Трактування патронімів (прізвищ/прізвицьк) з точки зору національної приналежності у нашому випадку не забезпечить однозначних результатів. Тим не менше, за матеріалами документу цінним буде співвідношення християнського та єврейського населення міста, яке у 1724 р. виглядало наступним чином: християни (40%), євреї (60%) [23, к. 386 v.].

Усі домогосподарства класифіковані відповідно до перспектив їх прибутковості на «платні», «вільні» та «пусті». Документ дає розуміння життя і побуту князів, магнатів, шляхти, духовних осіб та релігійних інституцій, міщан тощо. Вагомою складовою інвентаря можна назвати його правові аспекти, з'ясувавши які можна дійти висновку, що усі найважливіші сфери життя міста перебували під фактичним контролем власників та їх адміністраторів («замкова зверхність»).

Документ цінний для вивчення міської мережі вулиць (топографії), оскільки відомий точний перелік вулиць та власників домогосподарств. В інвентарі засвідчено роль Острога як центру волості, його господарські зв'язки з навколишніми селами та містечками, насамперед Бельмажем, Межиричем, Хоровом тощо.

У документі регламентовано повинності острозьких міщан, яких залучали до відбування панщини. На жаль, за браком джерел не можливо встановити період та кількісні об'єми її збільшення в Острозі. Достатньо чітко вдалося простежити залучення міщан до панщини О. Барановичу за матеріалами міста Вишнівця, що в сусідньому Кременецькому повіті. За його даними, цей процес розпочався з середини XVIII ст., до того вишнівчани таких повинностей не знали, а міщани, котрі мали власні поля були переведені з грошової на відробіткову ренту [1, с. 304, 305]. У випадку острозьких міщан варто звернути увагу на те, що при регламентації повинностей міщан-ремісників вказано на те, що «нові роботи»/повинності мають бути відповідним чином узгоджені [23, к. 387 v.].

Інвентар частини Острога 1724 р. містить і нормативні елементи, що регламентували окремі напрямки повсякдення острожан. Цілком справедливо про цей аспект інвентарів Правобережної України XVIII ст. відзначила Валентина Маркіна. На її переконання, інвентарі часто «показують те, що повинно бути, але чого в дійсності не було» [21, с. 11].

Скупі відомості, незначні епізодичні вкраплення зустрічаємо у документі про неординатську частину міста, тому не можливо скласти повне уявлення про цілий Острог, його демографічний потенціал, міський господарський комплекс, релігійну та освітню сфери.

Перша чверть XVIII ст. стала часом відновлення продуктивних і виробничих сил Волині, про що можна дізнатися з матеріалів опублікованого нижче інвентаря 1724 р. Водночас продовжують залишатися відчутними наслідки попередніх епох. Введення до наукового обігу інвентарів волинських міст сприятиме якісному осмисленню урбаністичних процесів на Волині.

Список використаних джерел та літератури:

1. Баранович А. И. Фольварки Вишневецкого ключа во второй половине XVIII в. *Академику Б. Д. Грекову ко дню 70-летия*. Москва, 1952. С. 303–310.
2. Бирук М. Власники Острозької волості в кінці XVII – першій третині XVIII ст. *Актуальні питання модерної історії України. Україна і світ: збірник матеріалів Другої регіональної наукової конференції*. Острог, 2011. Вип. 1. С. 11–13.
3. Бирук М. Інвентарі Острожчини першої чверті XVIII ст. як джерело вивчення господарського стану Острозької волості. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. Острог, 2009. Вип. 14. С. 71–84.

4. Бирук М. Інвентарні описи Острозької волості кінця XVII – першої третини XVIII ст. як історичне джерело. *Актуальні питання історії України. Україна і світ: зб. матеріалів Третньої регіональної наукової конференції*. Острог, 2012. Вип. 2. С. 276 – 283.
5. Близняк М. Інвентар міста Острога 1728 року. *Наукові записки Національного університету «Острозька Академія»*. Серія «Історичні науки». Острог, 2017. Вип. 26. С. 5 – 23.
6. Брянцева Т.П. Генеральний перепис 1795 – 1798 рр. про міста Волині. *Вісник Київського університету. Серія історії*. Київ, 1975. № 17. С. 69 – 76.
7. Брянцева Т.П. Про соціально-економічний розвиток міст Волині наприкінці XVIII ст. *Вісник Київського університету. Серія історії*. Київ, 1976. № 18. С. 75 – 81.
8. Брянцева Т.П. Соціальна структура населення міст Волині наприкінці XVIII ст. *Вісник Київського університету*. Київ, 1981. № 23. С. 79 – 83.
9. Вихованець Т. Акти (хроніка) Острозького парафіяльного костелу. *Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедія*. Острог, 2011. С. 11 – 12.
10. Вихованець Т. Матеріали з історичної топографії Острога першої третини XIX ст. *Острозький краєзнавчий збірник*. Острог, 2012. Вип. 5. С. 226 – 257.
11. Вихованець Т.В. Інвентар Острога та частини Острожчини від 1708 року як джерело з історичної топографії міста. *Вісник Нетішинського краєзнавчого музею*. Нетішин, 2003-2004. Вип. 2 – 3. С. 28 – 33.
12. Герасименко Н.О. Камінь, міра ваги. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2007. Т. 4: Ка – Ком. С. 49 – 50.
13. Жаронкін В. Ординатська спадщина князів Заславських. *Метафора спільного дому. Заславщина багатьох культур. Матеріали наукової конференції 21 – 22 грудня 2006 року*. Ізяслав; Острог, 2006. С. 39 – 41.
14. Ковальський Н. Акт 1603 года раздела владений князей Острожских как исторический источник. *Вопросы отечественной историографии и источниковедения. Сборник научн. работ*. Днепропетровск, 1975. Вип. 2. С. 113 – 137.
15. Ковальський М. Етюди з історії Острога: Нариси. Острог, 1998. 286 с.
16. Ковальський М.П. Документи родинного фонду Сангушків Краківського державного воєводського архіву як джерела з соціально-економічної історії України XVI – XVIII ст. *Архіви України*. 1983. № 3. С. 60 – 63.
17. Компан О.С. Міста України в другій половині XVII ст. Київ, 1963. 388 с.
18. Кулаковський П. Острозька ординація. *Енциклопедія історії України*. Київ, 2010. Т. 7: Мі – О. С. 687 – 688.
19. Кулаковський П. Острозька ординація: задум фундатора і практика функціонування. *Острозька давнина. Науковий збірник*. Остріг, 2015. Вип. 4. С. 20 – 34.
20. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника НАН України, відділ рукописів. Ф. 5. Оп. 1. Спр. 494.
21. Маркина В.А. Крестьяне Правобережной Украины. Конец XVII – 60-е годы XVIII ст. Киев, 1971. 175 с.
22. Поліщук В. Актіві книги. *Острозька академія XVI – XVII ст. Енциклопедія*. Острог, 2011. С. 12 – 15.
23. Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga.
24. Hoffman J. Akta kościoła farnego ostrojskiego od 1622 r., co ważniejsze wydał. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1934. Т. III. S. 192 – 214.
25. Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historyi Wołynia. Biały Dunajec; Ostróg, 2013. 292 s.
26. Marcinek R. Paweł Karol Sanguszko (1680 – 1750). *Polski Słownik Biograficzny*. Wrocław; Warszawa; Kraków, 1992-1993. Т. XXXIV. S. 497 – 500.
27. Osiałość miasta Ostroga anno 1708 / Wyd. J. Nowicki. *Rocznik Wołyński*. Równe, 1938. Т. VII. S. 179 – 228.
28. Rodzina. Herbarz szlachty polskiej ze zbiorów S. Hr. Uruskiego i materiałów archiwalnych / Opr. przez A. Włodarskiego. Warszawa, 1931. Т. XV. S. 269.
29. Rzemieniecki K. Sumariusz podatków dóbr dawnej Ordynacji ostrojskiej z 1775 roku. *Острозька давнина. Науковий збірник*. Остріг, 2015. S. 159 – 173.
30. Słownik języka polskiego przez M. S. B. Linde. Warszawa, 1814. Т. VI: U – Z. 1080 s.
31. Urzędnicy Inflanccy XVI – XVIII wieku. Spisy. Oprac. K. Mikulski, A. Rachuba. Kórnik, 1994. Т. IX. 292 s.
32. Urzędnicy wołyńscy XIV – XVIII wieku. Spisy / Oprac. M. Wolski. Kórnik, 2007. 190 s.
33. Wagner M. Słownik biograficzny oficerów polskich drugiej połowy XVII wieku. Oświęcim, 2013. Т. I. 348 s.

ДОКУМЕНТ

Інвентар міста Острога 1724 р.⁴

[k.372] Inwentarz⁵ a[nn]o 1724 Ostrogski y Międzyrzycki die 28 februarj.

Tu specificatur plac pusty w Ostrogu Hulanickiego. Item w osiadłości Bilmazkiey, że i[ch] m[ości] pan Wiechowski ma tam dworek z kilką poddanych za konsensem xięstwa ich m[os]ciow⁶ na służbę ordynacką, a do tego tenże miał tam lesnictwo dla pilnowania lasów⁷. ||

[k.373] Miasta Ostroga czeńść in sortem jaśnie oświeconych xiąząt ich m[iłość]c[ió]w Pawła Karola na Białym Kowlu, Smolanach, Rakowie y Maryeý Anný Lubomirskieý na Ostrogu y Zasławiu, hrabiow na Wisznicu, Jarosławiu y Tarnowie, marszałkow Wielkiego x[ię]stwa Litewskiego, panow y dobrodzieiow, przez dział, roku 1603 teria tertia post dominicum, cantate w trybunale Lubelskim coram actis przez jaśnie oświeconych xiąząt ich m[iłość]c[ió]w kasztelana krakowskiego y woiewode wołhynskiego (!) Ostrogskich braci rodzonych, uznana⁸, wydzielona, przynależąca murem, z trzech⁹ stron miasta we dwóch mieyscach nad prowaným otoczona brama dubieńska murowana bez nakrycia, wrota dembowe quondam bywały żelazem w krate okowane. Teraz ich niemasz, poniewasz przez incursie moskiewskie zdesolowane. Druga brama na Zarwanskiey ulicy także murowana, od której boku baszta narożniu, ad instar cekauzu okrągła bez żadnego nakrycia.

ZAMEK

Sam dziedziniec na cyplu na górze od miasta, przed zamkiem fosa, quondam rznięta, dzielący się Wilicy rzecze, od lat dawnych, jaśnie oświeconych xiąząt ich m[iłość]c[ió]w Ostrogskich || [k.373 v.] praedecessorów p[anowie] manu manifica naznaczył, collonellow tamecznych ufortificowaný murem od bramy aż po wieże pro tune opisany od wieżý, alias sali, aż do tey, że od miasta bramy, na miescie obalone mury, palisadami ostawione, do którego most przez fose już trzy lata rznięty postawiono bez paręcza y bez wrot, niemaiącey żadney baszty y nakrycia. Itidem spolnie, jako dawnieýsze testantur inwentarze nieiaki żmudzki starosta na ten czas i[ch] m[ości] pana podczaszego koronnego, spolný zebrawszy budynek po prawey ręce przy murze własnym gruncie x[ię]stwa ich m[os]c[iow]w dobrodzieystwa pod działem zwysz pomienioným incorporowaný przy dzwonicy uporczywie postanowił, gdzie y teraz nullo jurena gruncie y płacy x[ię]stwa ich m[os]c[iow]w własnym pobudowanych, tenere super intendentowie, zamku części w[ielmożneg]o i[ch] m[ości] pana woiewody ruskiego za własne nienależące tamtey strony bydź one allegare smięcią, nawet przy murze nad stawem przez tamte strone pobudowane budynki, z której do Ostroga budynków gruntów bydź zabrane mają, żeby napotym ten grunt x[ię]stwa ich m[os]c[iow]w, jakoby połowieý przy cerkwie na spolnym placu tamta strona temerarie postawie, jak swoje nieby przywłaszczac possessio pozwoliła, w tym zamku ciekiew Założenie Bohoiawlenie seu Epifanioro murowano, teraz spustoszała, cale się wałaca, dzwon cerkiew wielki ważący kamieni¹⁰ n[umer]o 244 y puł dico dwiescie czterdzieści cztery y puł kamienia.

Po obaleniu z dzwonicy w ziemi był lat kilkadziesiąt zakopany. Tandem przez zesłego s tego świata i[ch] m[ości] pana Koniecpolskiego kasztelana krakowskiego¹¹ roku 1680 dico tysiąc sześćset osmdziesiątego ipso (!) do Kiiowa przedany kupcowi kiiowskiemu Iwanowi Ołgubernankowi za pokazami y poduszczaniem Sawki || [k.374] Ludwissarza mieszczanina tuteýszego. Przy zesłanym na owczas kommissarzow i[ch] m[ości] panu Dłuszkowskim, za guberný i[ch] m[ości] pana Senkowskiego tamtey części, a i[ch] m[ości]

⁴ При публікації документу застосовано принцип передачі орфографії тексту близько до оригіналу. Вживання великої та малої літер осучаснено, проставлено пунктуацію, відновлено діакритичні знаки, що позначено курсивом, скорочення слів розкрито у квадратних дужках, виносні літери передано курсивом (переважно це a[nn]o, n[umer]o тощо), літера «и» у випадку написання слів «ktury», «ktura», «kturych» замінено на літеру «ó» – «która», «któru», «których», збережено підкреслення у тексті. Коментар до тексту джерела має характер уточнення та доповнення. Збережено написання тогочасної польської літери і грек з діакритичними знаками (j, y). Слова і терміни, написання яких викликає сумнів позначено зі знаком оклику в дужках (!). Подвоєння «tt» знято у словах: «Litt» – «Lit[owski]o». Написання одних і тих самих слів по-різному збережено: «drzewo» – «drewo» та ін., що стане у нагоді спеціалістам у галузі старопольської мови XVII – XVIII ст.

⁵ Далі в оригіналі написано «anni 1723», рік закреслено.

⁶ Далі в тексті документу закреслено два слова «a do».

⁷ Це речення має вигляд пізнішого допису до основного тексту.

⁸ На лівому полі документу, навпроти цього слова записано «Ostrog».

⁹ «Z trzech» написано двічі.

¹⁰ Камінь – міра ваги, якою користувалися зокрема при зважуванні заліза, в українських землях становила здебільшого 32 фунти або близько 13 кілограм [12].

¹¹ Станіслав Конєцьпольський (1643 – 1682), каштелян краківський, володів неординатською частиною Острожчини.

pana Dołgierta czesznika czernichowskiego części jaśnie oświconých x[ię]stwa ich m[ościo]w Sanguszków marszałkow Wielkiego x[ię]stwa Lit[owskieg]o. Koždy kamień spiży zapłacony po złotych n[umer]o 48 dico czterdziestu osmu. Ad proporcionem kamieni pomienionych tey summy efficit summa generalis spiża ten dzwon przedany złotych 11736 dico jedynaście tysięcy siedmset trzydzieści y sześć, którą summe jaśnie wielmożny i[ch] m[ości] pan Koniecpolski kasztelan krakowski in summ obrocil usum fructum et commodum bez żadney partitipacipaty in partem x[ię]stwa ich m[ośc]c[io]w ad requarem participaciey bonorum etrerum fructificacionem, z części jaśnie oś[wieconých] x[ię]stwa ich m[ośc]c[io]w pro u eniente.

GMACHI X[IE]STWA ICH M[OŚ]C[IO]W MARSZAŁKOW W[IELKIEG]O X[IE]STWA LIT[OWSKIEG]O DZIAŁEM OKRZYŚŁONEJ NALEŻĄCE

Wieża murowana na rogu od stawu spiży należy tymi bydynkami, do której wchodząc, na dole piekarnia z oknami drewnianymi y piecem piekarnianym, loch murowany, naprzeciwko drzwi piekarnianych, do którego lochu drzwi z wrzeciążami żelaznymi y schodynowe drewniane ze wszystkim. W tymże lochu stajnia murowana z jasłami y szłobami, drzwi podwojne, kuny obiedwe żelazne nowe.

Na wieżu idąc schodów dwoje drewnianych pod krzyciem gątami pobitym na kształt gallary. Na przeciwko schodów przepierzono komora z drzewa || [k. 374 v.] drzwi z deszczek prostych na biegunie, na boku kuchenka s przykryciem teraz nową postanowiono. Na też sale idąc w schody drewniane wchodząc do sieni obszernych w murze, gdzie quondam znac stołowa izba bywała, w¹² których sieniach drzwi stara na zawiasach żelaznych do zasowania bragiem okno od podworza w murze w drzewo opravione. Na boku lamusik opierzenie drzewem, do którego drzwi z deszczek na zawiasach z skoblem żelaznym. Wchodząc do izby stołowej drzwi z starcic heblowanych na zawiasach żelaznych z klamką y zaszczepką zewnątrz y wewnątrz żelazno. W tey izbie piec kaflowy zelono de nową reperowany, na przeciwko komin murowany dla rzenia ognia, stół heblowany z starcic wielki, stołków do siedzenia drewnianych dziesięć, w kącie na kształt[] szafarni, policzek kilka, krata do zamykania malowana, okien trzy, w murze szyby w drzewo opravione, w dwie kwatery otwierających, z tey że izby w prawo drzwi starcic heblowanych na zawiasach żelaznych z klamką żelazną, do izdebki alias pokoju, w boku do muru budowanego rznietego w kwadrat heblowanego za alkierzem, także z drzewa, w nim piec kaflowy zelony nową reparowany z kominkiem murowanym szafiastym. Okien dwie, szyby w drzewo opravione, z tego pokoju do alkierza drzwi na zawiasach żelaznych skoblami y zaszczepkami, w którym okien dwie, szyby w drzewo opravione, przy którym alkierzu pokoi[e]k przybudowany z drzewa w kwadrat rznietego, w nim piec kaflowy z kominkiem murowanym, okno iedne, szyby w drzewo opravione, drzwi drugie z starcic rznietych na zawiasach żelaznych skoblami y zaszczepkami żelaznymi. Z tego pokoju wyszedzsy nazad do alkierza naprzeciwko drzwiczki na ganek, który w koło budynków tych drewnianych s pokoju pierwszego wszedzsy do sianek, w których na prawym boku w schody okrągłe z drzewa dembowego na górę drzwi z starcic rznietych || [k. 375] na zawiasach żelaznych skoblem y zaszczepko żelazno. Wszedzsy na górę, po lewym boku, izba do muru przypierzoną z drzewa rznietego y po wała, okien trzy, w murze piec kaflowy biały z kominkiem murowanym. Wedle tey izby sien w której okien w murze bez szyb, na którym mieyscu przed tym żadnego budynku nie bywało, zwierzchu gątami pobito, a mieyscem dranicami. Dziedziniac palami aż do cerkwie ostawiony. || [k. 375 v.]

Chrześcijańskie	Żydowskie	INWENTARZ OSIADŁOŚCI MIASTA OSTROGA NA CZENŚCI JAŚNIE OŚ[WIECONYCH] X[IE]STWA ICH M[OŚ]C[IO]W MARSZAŁKOW W[IELKIEG]O X[IE]STWA LIT[OWSKIEG]O ANNO 1724 D[IE] 28 FEBRU[ARI] IN FUNDO BONORUM SPISANY PLACE	Platne	Wolne	Puste
		Ulica do parkanu			
	1.	Dom Wola Krawca	1		
	2.	Dom Watułka starý y syn Watułkow mieszka na chrześcijańskim	1		
	3.	Dom Beńka y Mosia Cyrulikow	1		
	4.	Dom Nosana syna Abramowego po Jozefie Derlicy	1		
1.		Dom Lukasza Bocianskiego pusty			1
2.		Dom Jendrzeia Sniczera	1		
3.		Plac pana Puciaty			1

¹² «W» дописано над рядком.

	Perzeia druga tey ulicy których wszy[s]tkich i[ch] m[ość] xiądz proboszcz nullo iure usurpat sobie, pod któremi placów n[umer]o 6 Jadwiżka Timoszycha Plac po Timoszu Kuszniertz Plac po Panasie Szewcu Lesko Turowicz Kondrat Kuszniertz Kamienica spustoszała, w niey gospodarzów dwóch			
[k. 376]				
	Dalsza osiadłość mieszczan y żydów ostrogskich			
4.	Plac pustý Boruchowski ¹³			1
	5. Plac Mendela Krawca			1
5.	Plac Kużmy Szewca pustý			1
6.	Plac Romana Mokrzeckiego pustý			1
7.	Dom Panasa Szewca	1		
	6. Plac Jacka Kowala zaiół go Jokiel Żyd			1
	7. Plac po Szałudce przyiół go Jakub Żyd			1
	8. Plac po Mochu Alexander przyiół, teraz mieszka żyd Szachno	1		
	9. Dom Cala Cyrulika ciągnie na część jaś[nie] wielmo[żnego] i[ch] m[ości] pana starosty ¹⁴ , a cale iest należący do części j[aśnie] o[świeconego] x[ięcia] i[ch] m[iłości]			
	10. Kamienica Dziuby Żyda od Mikołaiowej kupiona	1		
	11. Kamienica Kopyeyki Żyda w długi zawiedziona od Pawła mieszczanina	1		
Ulica od Rynku ku Dubienskiey bramie				
	12. Dom Szacha Żyda od popady kupiony	1		
	13. Dom Jakuba Poleszukowego zięcia	1		
	14. Dom Codyka Żyda	1		
	15. Dom Borucha Nosonowicza	1		
	16. Kamienica Kuniowskiego	1		
	17. Dom Irsza Krawca po Szyszczysie		1	
8.	Dom Jana Chirmanowicza	1		
	Plac pustý po Mochu			1
9.	Dom Dmitra Szewca	1		
Druga pierzeia od bramý Dubienskiey				
[k. 376 v.]				
Continuacia osiadłości mieszczan				
10.	Plac Fedora Stiaczerenka teraz oddany do budowania Boruchowi Kuszniertzowi			1
	Podle tegoż plac pustý			1
	Item podle tegoż plac pustý			1
	18. Dom Leyby Watulki	1		
	Tamże plac pustý			1
	19. Dom Zawela Żyda na usluge x[ięcia] i[ch] m[ości] libertuie się		1	
	20. Domek Jakuba Krawca	1		
	21. Domek Leyby Labunskiego	1		
	22. Domek Chayma Lublinskiego	1		
Ulica Krasna Gura				
	23. Domek Borucha Kusznierta	1		
	24. Domek Chaima Lublinskiego po Nastolim	1		
	25. Domek Maiera Żyda krawca		1	
	Plac Wasila Bohdanowicza pustý			1
11.	Dom Kazimierza Kiiawskiego	1		
	26. Domek Moska Krawca tamże na tyle Dangiel Żyd mieszka	1		
	Plac Maiowego chrześciański pustý			1
	Plac Hulanickiego ¹⁵ pustý			1
	Item plac Chowanowicza Żyda pustý			1

¹³ Слово частково перекреслено.¹⁴ Укладач інвентаря тонко натякає на бажання власника домогосподарства перейти на неординарську частину міста, що належить «пану старості», тобто Янові Станіславові Яблоновському (1669–1731).¹⁵ Прізвище/прізвисько написано «Chulanickiego», а потім на полях – «Hulanickiego».

		Plac Semena Siedlarza pusty			1
12.		Dom Franciszka Ślusarza ¹⁶	1		
13.		Dom Fanciszka Krawca	1		
14.		Dom Michała Bendnarza	1		
		Na dwor wiel[możnego] i[ch] m[ości] pana Misiuny pułkownika ordynackiego, na których teraz tenże dwor stoi placów pustych zabrano trzy			
15.		Domek Jacka Tkacza	1		
[k. 377]					
		Continucia dalsza osiadłości miasta			
16.		Domek Axentego Szewca	1		
		Na drugiey stronie teyże ulicy			
17.		Dom Romana Mokrzeckiego	1		
		Dwor i[ch] m[ości] pana Plonowskiego zajęto placów dwa			
		Za tym że dworem plac pusty			1
		Dwor w[ielmożnego] i[ch] m[ości] pana Ledochowskiego, zajęto placów trzy			
		Dwor w[ielmożnego] i[ch] m[ości] pana starosty Luckiego ¹⁷ , zajęto placow trzy			
		Ulica od bramy Zarwanskiej			
		Dwor i[ch] m[ości] pana Chanskiego, zajęto placów dwa			
27.		Dom Żyda Bochurynskiego	1		
28.		Dom Zrola Dormanskiego	1		
29.		Domek Elli Dermanskiego na górze	1		
30.		Dom Selanki Żydowki	1		
31.		Dom Raski Żydowki	1		
32.		Dom Jawsieia Wałacha żyda	1		
33.		Dom Chaima Wolo[s]zyna	1		
34.		Dom Jankiela Kołodniczego	1		
		Plac po Michału Bendnarzu pusty			1
35.		Domek Misiuka Żyda	1		
36.		Dom Newacha Żyda	1		
		Plac pusty po Mamisię Żydzie dubie[nskimi]			1
18.		Dom Daniela Mieszczanina ubogi		1	
37.		Dom Jowela Żyda	1		
[k. 377 v.]					
		Continuacia mieszczan dalsza			
38.		Kamienica wjezna ¹⁸ Abramka Kumonskiego	1		
19.		Kamienica Mikołaja Rogmarza	1		
39.		Dom Maiorka Żyda	1		
40.		Domek w tyle Michela Żyda	1		
		Pierzeia Rynkowa od ulicy Zamkowej			
41.		Kamienica wjezna Chonona Żyda	1		
42.		Kamienica wjezna Codyka Żyda	1		
20.		Kamienica Kiiowskich	1		
43.		Kamienica Frydmana Żyda	1		
44.		Kamienica Gierszona zięcia Poleszu[ka]	1		
45.		Kamienica Symy Żydowki	1		
21.		Kamienica pana Wilima	1		

¹⁶ Мало би бути «Ślusarza».

¹⁷ Йдеться про Антонія Мьончинського, луцького старосту (1714 – 1746 або 1747) [32, s. 99, 172].

¹⁸ Кам'яниця «wjezna» / будинок «wjeznu» слід розуміти як заїжджий дім, корчма [30, s. 230].

RATUSZ IN MEDIO MIASTA W RYNKU MUROWANY					
<p>Na oboie części tak x[ię]cia i[ch] m[o]ści, jako y i[ch] m[o]ści pana starosty spolnie per midium dzielący się, który połowa po lewey stronie część, a fronte od zamku mające tablice murowaną z wyrżnięciem tytułu jaśnie oświeconego x[ię]cia j[ego] m[o]ści Janusza Ostrogijskiego kasztelana krakowskiego, in sortem x[ię]cia j[ego] m[o]ści należy succesiwe. Tamta zas strona od j[ego] m[o]ści pana starosty spectat strony te obie ratusza części, a prawie y cały ratusz zruinowany, walący się, jako y czasy niedawnymi sądowa izba za obaleniem szczytu murowanego przy rogu ratusza z sklepem do połowy uest zawalona, dłaczego za dosyc sądy odprawowac tam nie mogą. Jednakże z strony jaśnie oświeconego x[ię]cia j[ego] m[o]ści nie bardzo upadło tak yzba, jako y cała medietas zwierzchu gątamі pokrycia mająca, a tak mur zewsząd rospadły r[u]ynuiący się blisko ruiny, przy którym z obuch stron przodków, ganki niegdyś bywały [k. 378], ale teraz obalone tylko z iedney strony od oyców jezuitów schodki są z drzewa przyprawione. Izba na wierzchu, gdzie sądy mieskie odprawowały się obalac się poczeła y drzwi żadnych niemasz. W tym ratuszu waga na dole y żelaza do niey jakoto kamienic, funty gwichty należące zostaią. Profit tey wagi na obie ydzie części in commodum usum et fructum miasta tamże wewnątrz ex p[ar]te x[ię]cia i[ch] m[o]ści wciąż we środku kramnic n[umer]o 7 dico siedm etidem¹⁹ dolnych sklepow n[umer]o 7 dico siedm</p>					
Ulica Żydowska w Rynku od bramy Nowomieskiej y od konwiktu oyców jezuitów poczynaiący się					
	Dymy ²⁰		Platne	[Wolne]	[Puste]
	46.	Dom wiezny Ick[a] Judowicz[a] ²¹	1		
	47.	Dom Arona Poleszuka	1		
	48.	Dom Leyzora Żyda	1		
	49.	Dom Borka Żyda	1		
	50.	Dom Cywy Żydowki	1		
	51.	Dom Szłoma Żyda na części jaś[nie] o[świeconych] x[ię]stwa ich m[o]c[io]w ciągnie do w[ielmożnego] i[ch] m[o]ści pana starosty	1		
	52.	Kamienica Mendela Szmuklerza	1		
	53.	Kamienica Morducha Myrlicza	1		
	54.	Dom Icka Miedźrzeckiego	1		
	55.	Kamienica Cheyzika Leybowicza	1		
	56.	Kamienica Szmuyła Mirlicza	1		
	57.	Kamienica Boruchowa	1		
	58.	Kamienica Libermana Doktora	1		
	59.	Dom Szłomki Abusiowicza	1		
	60.	Kamienica Jankiela Doktora	1		
	61.	Dom Judki Aptekarza ²²			
	62.	Kamienica Szmuyła Lachowieckiego	1		
	63.	Dom Morducha rabina stepańskiego	1		
	64.	Dom Dawidka Gecowego zięcia	1		
	65.	Dom Szłomý Reyzinego	1		
[k. 378 v.]					
[Chrześcijańskie]	Dymy żydow[skie]		Platne	[Wolne]	Puste
		Druga pierzeia tey ulicy			
	66.	Kamienica Hewsieia	1		
	67.	Kamienica Grewowa	1		
	68.	Kamienica Jozefa Merlicza	1		
	69.	Dom Leyzora Szmuklerza	1		
	70.	Dom wjezny Meczetney Wdowý	1		
	71.	Dom Berka Abusia	1		
	72.	Dom Zelmana Szmuklerza	1		
		Plac pusty			1

¹⁹ Мало би бути «itidem» (лат.) – так само.

²⁰ Конфігурація таблиці з цього місця дещо змінюється. Тут вже такий запис «dymy żydo[wskie]».

²¹ У тексті ім'я та прізвище/прізвисько написано в називному відмінку «Icko Judowicz».

²² Літера «р» у слові правлена.

	73.	Dom Wdowy Hoszkowej	1		
		Bursa żydowska drewniana wolna			
	74.	Kamienica rabinowa	1		
	75.	Kamienica Szeniela spolna z rabinem stefańs[kim] ²³	1		
	76.	Dom Dawidczyney córki	1		
	77.	Dom Izraela Kusznerza	1		
		Plac pustý żydowski			1
		Szkoła żydowska murowana, za szkołą żydowską znajduie się domki żydowskie			
	78.	Dom Zachmana	1		
	79.	Dom Pieczennika	1		
	80.	Dom p[ana] Gierszona	1		
	81.	Dom Lezyora Czehrynskiego	1		
	82.	Domek Zelmana	1		
	83.	Domek Jankiela Doktora	1		
	84.	Item domek Żyda Jankiela	1		
	85.	Domek Irsza Derażenskigo	1		
	86.	Domek Ankiela Kaczki	1		
	87.	Domek Simszonow	1		
	88.	Item domek Simszona	1		
	89.	Domek Icka	1		
	90.	Domek Zelmana Pargamennika	1		
	100 [91] ²⁴ .	Domek kahalski	1		
[k. 379]					
		Continuacia osiadłości żydów dalsza			
	101.	Domek Sendyka ²⁵ Leżzera	1		
	102.	Dom Icka Żyda	1		
	103.	Dom Icka Rzeznika	1		
	104.	Dom Zelmana	1		
	105.	Dom Judy Szkolnika	1		
	106.	Dom Szklarza żyda	1		
	107.	Szpital żydowski wolny		1	
	108.	Domek Pesli Wdowy	1		
	109.	Dom Irsza Frydmanowicza	1		
	110.	Domek Mowszy Bielkiera	1		
	111.	Domek Nachimka	1		
	112.	Dom Kantora	1		
	113.	Dom Chaima Abrasia	1		
	114.	Dom Leyby Krzemienieckiego	1		
	115.	Domek Introligatora	1		
	116.	Domek Chaima Szykuły	1		
	117.	Dom Kantora	1		
		Żydowska rzeznica, w niey law n[umer]o 13 Place puste koło szpitala żydowskiego, których nayduie się n[umer]o 6			
		Osiadłość za bramą Zarwanską Ulica nazwana Tatarską, idąc ku chiznikom na obie ręce			
	118.	Dom Gierszona Żyda nowąpostawiony z winnicą wespół wolny		1	
[k. 379 v.]					
Chrzesci[nskiel]	Żydowskie	Continuacia dalsza osiadłości miasta Ostroga		Platte	Puste

²³ Очевидно, йдеться про згаданого вище рабина степанського, тому має бути «stepans[kim]».

²⁴ Помилково написано цифру 100, має бути № 91. Помилкову нумерацію продовжено на наступних сторінках.

²⁵ Синдик – уповноважений правно-публічною громадою правник для захисту її інтересів у судових справах.

22.		Domek Kondrata Kowala	1		
	119.	Dom żyda Dawydka	1		
		Plac podle niego pusty			1
	120.	Dom Ancia Żyda nowąpoduwaný		1	
23.		Domek Michała Tkacza	1		
24.		Domek Fedora Saraczynskiego	1		
25.		Domek Wewerykowey	1		
26.		Domek Timka Szewca	1		
27.		Domek nad rzeko Szeynogi Szewca	1		
28.		Domek za Timkiem Szewcem	1		
29.		Domek Antona Kolesnika	1		
30.		Domek od bramy po drugiey stronie Sierheia	1		
31.		Domek Rula Szewca	1		
32.		Domek Serhieia Krupnika	1		
33.		Tamże domek podle kuszniertzów	1		
34.		Tamże podle drugi płatny	1		
35.		Tamże domek Pabna	1		
	121.	Domek żyda Słepogo nowąpobudowany		1	
		Z owiesu sołomiany wolny dom Iwana Szeynogi		1	
	122.	Dom Maiera Kornoucha wiezny	1		
	123.	Dom Grusia Żyda	1		
36.		Domek Iwana Firszewicza nowąbudo[wany]		1	
37.		Domek Szachraiowego zięcia nowąpobudowany wolny		1	
	124.	Domek Miziuka za Lewonowym żydem	1		
38.		Domek Sawki Woleczka	1		
39.		Domek Dacka Rzeznika	1		
40.		Za týmże drugi domek	1		
41.		Domek Chweska Chorbaczczuka	1		
		Tamże okopiska ²⁶ żydowskiego poczynaiaće się od Krasney Gurý nad Zarwanską ulicą y ponad Ta[ta]rską pod krótym okopiskiem pla[ców] n[umer]o 10			
/k. 380/					
		Słodownia za Tatarską bramą wolna		[1]	
		Słodownia Lublinskiego żyda	1		
		Słodownia nowąpobudowanym podle bramy wolna		[1]	
		Słodownia Szoloma Żyda	1		
		Słodownia Selanki Żydowki	1		
		Słodownia Jozefa Merlinego	1		
		Słodownia Żyda Kornoucha	1		
		Słodownia Grusia Żyda	1 ²⁷		
		Na tey że ulicy browary			
		Browar Poleszukow płatny	1		
		Browar Jozefa Żyda	1		
		Browar Falka Żyda	1		
		Winnice na tey że ulicy ²⁸			
		Winnica w domu nowym pobudowana podle bramy wolna		1	
		Winnica Szlomy Żyda	1		
		Winnica Jozefa Mirzylennego	1		
		Winnica Sielanki Żydowki	1		
		Winnica Meiera Kornoucha	1		
		Winnica Aursia Żyda	1		
		Ogrody pustuiące na tey że ulicy przy iedney są chałupy, a drugie puste zostaią. Pustych nayduie się n[umer]o 6			
		Tych zas ogrodów co chałupy są przy nich n[umer]o 10			

²⁶ На лівому полі іншим почерком та чорнилом присутній напис «okopisko żydowskie».

²⁷ Під цифрою підведено риску з написом «płatne».

²⁸ На правому полі напис вертикально «budowle y ... za Tatarską bramką».

		Tych zas ludzi po imionach y przezwiskach zwysz się w graziło w inwężarzu, ponieważ do koźdey chałupy grunta na inszym mieyscu przyieli			
/k. 380 v./					
Tey zas ulicy Tatarskiej z gruntami połowa dana tatarom od jaśnie oświeconych xiążat ich m[oś]c[io]w praedecesorow s polami, z sianożęciami tamże y dwor Hazbiewiczowey przed tym rotmistrzowey tatarskiej od i[ch] m[ości] pana Swierskiego za konsensem jaś[nie] oświeconey] x[ię]żney j[ej] m[o]ści. Tamże żyda Nosana grunt pustuiący, który sobie tatarowie przywłaszczyli y poddanych dwóch osadzili, jednego kowala, a drugiego szewca.					
Osiadłość na Zarzeczcu za bromą ²⁹ Zarwanską					
42.		Maxim Firszewicz	1		
		Tamże podle pustych placów			2
43.		Iwan Szeynoga ma chałupke	1		
		Podle niego placów pustych			2
44.		Choma Szwiec	1		
45.		Kornieyczuk Szwiec	1		
		Podle niego plac pusty			1
46.		Semen Firszewicz	1		
47.		Misko Szwiec	1		
		Tamże ogrodów Kiiowskich pustych			2
48.		Cymbalista podle mostu nową pobudowa[ny]		1	
		Po Iwanu Kurczku plac pusty			1
		Po Dmitru Garbarzu plac pusty			1
		Po Petrysie Kurczysie plac pusty			1
		Po Kupczysie plac pusty			1
		Po Michału Wołoszynie plac pusty			1
		Po Kiryku Szewcu plac pusty			1
		Daniela Fonekina ogrod y z placem			1
		Wilimow ogrod pusty			1
		Po Marcynie Ganczarzu plac			1
/k. 381 /					
		Zięc Lukiana Szewca nowąpobudowany wol[ny]		1	
		Browarnik także nowąpobudowany wolny		1	
49.		Folwark Fedora Naszewicza, gdzie teraz zięc iego mieszka	1		
50.		Tamże ogrod zaięty od Franciszka Krawca, który pustował teraz	1		
Ich m[ościowe] oycowie jezuiaci zaieli sobie sianożęci żadnych na to praw nie pokazuiąc, tylko tym praetextem, że quondam do jurisdictey ich należący ludzie, ogrody na tych gruntach miewali, a te grunta należą do jaś[nie] oś[wieconych] x[ię]stwa ich m[oś]c[io]w, a starszy ludzie powiedali, że pod czas calemitatem temporum, kiedy ludzie po wschodzili, te sobie grunta przywłaszczyli					
Uroczyszcze Chyzniki, gdzie quondam mieszczenie bywali świętey pamięci xiąże i[ch] m[ości] starosta sendomirski na te grunta dał consens tatarom, gdzie się znajduie placów dwanaście, na których teraz ludzie osiedli. Pod murem bramy Tatarskiej teraz się pobudowało nowiter chałupek 5 zostae płatnych dwie, trzecia ieszcze wolna.					
Na Podzamczu ³⁰ ludzie mieszkaiący tak chrześcianie, jako y żydzi					
	125.	Żyd Piekarz Ellion	1		
	126.	Item żyd Piekarz Jankiel	1		
49	[51]. ³¹	Domek Daniela Pierepieczaia	1		
	50.	Fedor Mielnik	1		
/k. 381 v./					
51.		Kost Ubogi		1	
52.		Maryanna Wdowa	1		
53.		Maxim Mularz	1		
54.		Pyszka	1		
55.		Szapował	1		
56.		Winnik Kosy	1		
Winnice na tym że Podzamczu					

²⁹ Так у тексті, має бути «бромą».³⁰ На лівому полі запис іншим чорнилом та рукою «Podzamcze».³¹ Нумерація не відповідає дійсності, має бути порядковий № 51.

		Winnica Mewszy Poleszuka			
		Winnica Herca Żyda			
		Winnica Wilimowa			
		Winnica Borucha Nosanowicza ze słodownią			
		Winnica Mikołaja Rzymarza pusta			
		Winnica Kopcewicza na gruncie x[ię]stwa ich m[ó]s[c]io[w] dobrodzieystwa, który sobie grunt i[ch] m[ó]s[c] xiądz proboszcz ³² ostrogski do swojey przywłaszczył jurisdikcy			
		Miasteczko Sucha Wola ³³ na słobodzie osadzaiące za bramo Dubienską ponad wałem y fosą			
		Ta ulica poczowszy się od samey bramy aż do wieży Zarwanskiej zbliżaiąca się ku bramie quondam gestemi osadzona była domami y przez osadce nieiakiiego Andrzeia Waszczuka czumaka częścią z chrześciańskimi, częścią z żydowskiemi budynkami między któremi y szkoła była żydowska. Teraz niektóre placы оседли y skleпы reparowane			
/k. 382/					
		Których placów nayduie się n[umer]o 42 dico czterdzieści dwa			
		Osiadłość terazniejsza			
	127.	Dom wjezny Zusia Żyda wolny		1	
	128.	Dom Illi, ma byc wjezny, bo się dopiero bud[ował]		1	
	129.	Dom Żyda Owszeia	1		
57.		Dom Saka	1		
		Podle tegoż domu placów 2 y z sklepem			2
	130.	Dom Żyda Kosiernego	1		
58.		Michałko Tkacz	1		
59.		Jaientowa Wdowa	1		
60.		Jasko Poleszuk	1		
61.		Michał Samus	1		
		Ulica od okopiska			
62.		Dom Tehorzicha Wdowa ³⁴	1		
63.		Domek Jaska Tkacza	1		
64.		Dom Matwieia	1		
	131.	Dom Leyzora Żyda	1		
65.		Dom Jacychi Wdowy	1		
66.		Dom Kornieia	1		
67.		Dom Bednarza	1		
68.		Dom Iwana Kołomyca	1		
	132.	Dom Leyby Chorowskiego		1	
69.		Dom Wasila Tkacza	1		
70.		Semen Dmuchayło osadca		1	
71.		Ilko Kuszniierz	1		
72.		Dom Karpa	1		
	133.	Żydowka Wdowa nową osiadła		1	
73.		Mielniczka Wdowa	1		
74.		Daniło Łuczyk	1		
75.		Misko Białous nowąbuduiący się		1	
76.		Jewchim Łuczyk nową buduiący się		1	
/k. 382 v./					
		Continuacia osiadłości chrześcian y żydów miasta Ostroga			
77.		Stefan Kowal	1		
	134.	Sayka Żyd teraz się buduje		1	
78.		Domek Jana Kozłowskiego nowąbuduiący się		1	
79.		Lazarz Szwiec	1		
	135.	Szlomów syn Leyba nowąbuduiący się		1	

³² Так у тексті, має бути «proboszcz».

³³ Напроти цього рядка запис іншим почерком та темнішим чорнилом «Sucha Wola».

³⁴ Так у тексті.

	136.	Żyd Nosan Konwisarz	1		
	137.	Chaym Żyd Wołoszyn	1		
	138.	Dom Szmuyla Korostowskiego nowąbuduiący się		1	
	139 [130] ³⁵ .	Dom Judki Hrozowskiego wolny		1	
		Placów pustych			3
		Item teyże ulicy dukt od gościnca dubienskiego ku cerkwie idąc			
	80.	Dom Michałka Paleia	1		
	81.	Dom Klimichi Wdowy	1		
	82.	Dom Pawła Szewca			
		Ze zas miasto Knasna Gura de nową osiada y ma prawą od xią[ża]t ich m[oš] c[io]w na lat sześć dla tego do dyspozycy samego x[ię]cia conserwue się te miasto, którym za osadczego chrześcianom nazwiskiem Dmuchaila Żydom Zawela Froymowicza przydaie się ³⁶			
/k. 383/					
<p>Tamże zaraz przeszedzły przez droge ich m[ošci] o[j]cowie franciszkanie międzyrzeccy³⁷ grunt x[ię]cia j[ego] m[o] ści do miasta należące y dworek po Jerzym Buniakowiczu, na którym gruncie było kamienic n[umer]o 2 dico dwie nullo praetextu wziowszy pod siebie kamienice porozbiali y na tych gruntach sobie dworek sfundowali y poddanych osadzili, kamienica po p[anu] Kobyleckim na mieyskim gruncie, do której się ich xiądz proboszcz interesuie y osadził poddanych (et³⁸ ppropriat nullo jure producto). Na tym gruncie kamienica i[ch] m[ošci] p[ana] Komorowskiego, która własnie na mie[y]skim gruncie, przy której dworek i[ch] m[ošci] xiądz proboszcza y poddanych kilka y tak tendy pod ich m[ošciami] oycami franciszkanami, jako y pod i[ch] m[ošci] xiądzem proboszczem znajduie się placów n[umer]o 15 dico piętnaście, wolne n[umer]o 15. Daley place puste do miasta należące aż do cmintarza tamże cerkiew zalozenie Ś[wętey] Paraskowej, przy której pro tune kapłanem ociec Helinkiewicz za prawami od jaśnie oświeconych xiążat ich m[oš]c[io]w szczytający się praedecessorów do tey cerkwie nadanemi jako to nowiter jaśnie oświeconego x[ię]cia i[ch] m[ošci] pana marszłka nadwornego W[ielkie]go x[ię]stwa L[itowskie]go sub actu w Dubnie die wigesima sexta julij milesimo sexcentesimo septuientissimo prymo n[umer]o 1671 Otorowiczowi protopopie ostrogskiemu na imie Stephanowi na Sulikowską włoke Chlebowską y Chleboryską od tey cerkwie quondam fato odietę, także na parafia Hrozowską y Hrymiacką. Item na włoki dwie z dworyszczem, y jedne Ostapowską, druga Ihnatowską na Bilmażowie³⁹ młynie ostrogskim na miarke conferowane onemu. A to ex motiua fundusza orginalnego jaśnie oświeconeg[o] x[ię]cia i[ch] m[ošci] m[ilościwego] p[ana] Konstantina Ostrogskiego an[n]o 1592 woiewodj kiiowskiego⁴⁰ do tey cerkwie nadanego, które</p>					
/k. 383 v./					
<p>prawo potym x[ię]cia i[ch] m[ošci] pana krakowskiego hetmana wielkiego koronnego na Wiszniowcu Korybuta y jaśnie oświeconego x[ię]cia i[ch] m[ošci] pana marszałka nadwornego⁴¹ utwierdzili approbacie. Tamże do wrot w przygodku zamkowego w Międzyrzeczu place puste po Jurszczynskim y inszych znajdujące się n[umer]o 6 albo n[umer]o 7 dico sześć albo siedm</p>					
<p>Wedle cerkwie na górze grunta szlacheckie pana Borowickiego ordinata plac pustý P[ana] Wyzýckiego ordinate plac pustý P[ana] Cieklińskiego ordinate plac pustý Na tych placach osiadło poddanych dwoch, których sobie ich m[ošci] oycowie franciszkanie międzyrzeccy przywłaszczyli.</p>					
Zagrodzie od figury ⁴²					
		Oycowie franciszkanie międzyrzeccy nullo fundamento legati zajeli pod swoją jurisdikcją na górze placów n[umer]o 15 dico piętnaście y tam na gruncie x[ię]stwa ich m[oš]c[io]w poddanych sobie osadzili kilkanastu, pod którymi ite place znajduia się			
		Po Filipu Kuszniertzu pustý			1
		Po Cesli na ogrod zaięty			1
		Hospodyn[a] piatnicki[ego] plac		1	
		Po Harasimu Młynarzu			1

³⁵ Фактично це номер 130.³⁶ Цей абзац дописаний до основного тексту іншим почерком та чорнилом.³⁷ На правому полі напис іншим чорнилом та почерком «... franciszkanów międzyrzeczkich».³⁸ «Et» написано двічі.³⁹ У тексті «Bilmazozowie».⁴⁰ Літера «w» винесена над рядок.⁴¹ Йдеться про Дмитра-Юрія Януша Вишневецького (1631 – 1682), який з 1676 р. був гетьманом великим коронним, з 1678 р. воєводою краківським, а з 1680 р. – каштеляном краківським, мав ще й інші уряди, що не згадав укладач інвентаря. Другою дружиною цього політичного і військового діяча стала Тефілія Людвіка Заславська (бл. 1650 – 1709), власниця Острозького майорату.⁴² На лівому полі напис іншим почерком та чорнилом «Zagrodzie od figury».

	Po Daniu Ciesli			1
	Po Romanu Czarnym zięciu jego place			2
/k. 384/				
	Za Sucho Wołą ulica Starecza			
	Po Kowzyku Starcu zaiol ogród			
83.	Korniej Starzec	1		
84.	Hawryło między starcami ciągly	1		
	Po Zacharku plac pusty			1
85.	Po Zubaru Starcu plac płatny	1		
86.	Stephan Strzelec plac płatny	1		
	Po Fiedoru plac pusty			1
87.	Panko Starzec plac płatny	1		
88.	Powzun Starzec po Fedoru plac płatny	1		
	Po Iwanu Kulczyckim pusty			1
	Po Stepcu Iwanu pusty			1
Ci ubodzy żebrakowie libertowani są prawami xiążat ich m[óś]c[io]w, aby do żadnych ciężarów mieskich nie należeli, oprócz podymnego skarbowego.				
Za wałem od Międzyrzycza ⁴³				
1. Ogród po Naumi się Tomasza Wilima przy tym że ogrodzie folwark teraz zostaie				
2. Ogród po Kukurecce mieyski y grunt od i[ch] m[óści] xiędza proboszcza nulla racione zaięty, na którym poddanych dwóch siedzi				
3. Ogród po Kołpaiowi Szewcu i[ch] m[óści] xiądz proboszcz in debito przywłaszczył y poddanych 2 osadził				
4. Ogród z folwarkiem Kazimierza Kiiowskiego Folwark po Murawickim ten Murawicki nullo praetextu przywłaszczył, na którym jaś[nie] wiel[możny] i[ch] m[óśc] pan Mionczynski starosta lucki poddanych 4 osadził Folwark Mocia Nosonowicza żyda z ogrodem y budynkiem				
/k. 384 v./				
Continuacia ogrodów				
5. Ogród Kiiowskich do folwarku należący				
6. Ogród Tomasza Wilima od wału				
7. Ogród Fedora Mocha na tym Leyzio Żyd winnice pobudował				
8. Ogród Jaremin				
9. Ogród Romana Mokrzeckiego				
10. Ogród Maxima Malarza				
11. Ogród Jana Harmanowicza				
12. Ogród zamkowy				
13. Ogród Kazimierza Kiiowskiego				
14. Ogród Andrzeia Smierza				
15. Ogród Mikołaiia Rzymarza				
Ogrody powraciając od wału				
16. Ogród Denliey Jozefa pusty				
17. Ogród Jakima pusty				
18. Ogród Wasila Syszki pusty				
19. Ogród Andrzeia Markiewicza				
20. Ogród Mikołaiia Hayduka ⁴⁴				
Od ogrodu y gruntu Waska Szyszki mało nie na co tą pierzeią i[ch] m[óśc] xiądz proboszcz w swoje przywrócił po- sessia, żadnego prawa y consensu nie mając więcej y to sobie appropriat hereditatem				
21. Ogród Hospodyna piatnickiego po Labusie pusty.				
22. Ogród po Pawloczu mieszka człowiek w chałupie przy tym ogrodzie do miasta należący				
23. Ogród po Radoszewskim mieyski przy którym ogrodzie w chałupie mieszczanin mieszka. Popod wałem w rowie y pod zamczem ogrodków kilka pustych				
Tamże pod zamkiem młynów dwa mając pod sobą po kół trzy, chałupek dwie przy tych młynach, to iest Szayki Młynarza jedna				
/k. 385/				

⁴³ Напроти рядка записано іншим почерком та іншим чорнилом «pod Zawałem od Międzyrzycza».⁴⁴ Позиції № 19 і 20 об'єднані дужкою з написом «puste».

Ze strony jednego młyna druga chałupa w której mieszka matka Szayki, z drugiej strony młynów.

In partem jaśnie oświeconych x[ię]stwa ich m[oi]c[io]w plac pusty, gdzie bywał dworek i[ch] m[oi]ci pana Zabickiego, dworek i[ch] m[oi]ci pana Starzyckiego, dworek pana Sluzewskiego, pod którymi grunta x[ię]stwa ich m[oi]c[io]w własne na część jaśnie w[ielmożnego] ich m[oi]ci pana starosty białocerkiew[skieg]o⁴⁵ przywłaszczone na plac cały.

Także popod gurą żydowskich domków sześć aż do bramy Zasławskiej, idąc ku namanastyru (!) od zamkowej fosy ku zamkowemu mostu domow n[umer]o 6 dico sześć. Te z strony w[ielmożnego] i[ch] m[oi]ci pana starosty uporeczywie appropriat sobie.

Wszedszy z fosy na przygodku zamkowym na przeciwko zamku kościół farny y plebania, od której plebany aż do bramy Miedzyrzeckiej popod palami placów pustych n[umer]o 7 dico siedm.

Item plac staroscinski pusty, do zamku należący i[ch] m[oi]c[io]w xiądz proboszcz nie słusznie osadził dworek, na przeciwko i[ch] m[oi]ci pana Kordysza, pod którym znajduie się poddanych 6 dico sześć, a to ci są:

1. Stefan Szwiec;
2. Lokaczyszyn zięc;
3. Kazimierz;
4. Fedor Bohomaz;
5. Iwan Bohomaz;
6. Sołowię [We dworku samym mieszkaiący]⁴⁶.

Po Pietrze Pukaczu Omielian gontarzów syn na miejskim gruncie, który y komore sobie przybudował nowe, gruntu przyiowszy tego in competenter oycowie franciszkani miedzyrzeccy do siebie pociągaią. Item plac n[umer]o 1. || [k. 385 v.]

Gront y mieysce na którym quondam cerkiew Założenie Ś[więteg]o Hleba Borysa bywała y cmentarz do tey cerkwie, teraz spustoszała tylko gole zostaie uroczyszca, do której należały parofie Hrymiacz, Hrozów, Bilmaż. Z tych gruntow nieco perticipuie cerkiew Święto Piatnicka, za prawem pewnych tamże place puste, gdzie stajnie x[ię]cia i[ch] m[oi]ci bywały y budynki zamkowe.

Idąc do zamku ku bramie w miasto, gdzie zegar bywał dwor i[ch] m[oi]ci pana Rottariusza na mieyskim gruncie in sortem x[ię]stwa ich m[oi]c[io]w należące. Chałupe Iwanowe na gruncie x[ię]cia i[ch] m[oi]ci. I[ch] m[oi]c[io]w xiądz proboszcz appropriate sobie nullo iure plac cały na tym się teraz pobudował Kondrat Krawiec.

Iwanichi Linnikow zięc y tego sobie przywłaszczyl i[ch] m[oi]c[io]w xiądz proboszcz nulla legatione plac cały Jana Haftarza. Budynek na mieskim gruncie item do juryzdykcy i[ch] m[oi]ci xiądz proboszcz, także illegitime jest przywłaszczon.

Cierkiew Ś[więtego] Mikołai

Reguły Ś[więtego] Bazylego błahoczestiwa, przy której teraz zostaie prezbiterem o[j]ciec pan Hostilewski przy prawach y consensach jaś[nie] oświe[conych] xiązat ich m[oi]c[io]w zdawna nadanych y funduszu znaleźciami polami, gruntami, sianożęciami y innemi circumferenciami excipowany od powinności tak mieskiey, iako y zamkowej, tak iako antecessorowie iego przy tey cerkwie zostawali.

Tamże na przeciwko cerkiew druga także do błahoczesty Założenie Wniebowzięcie Naswiętszey Panny Maryey Luko ex ui collatignis y s podziału in sortem x[ię]stwa ich m[oi]c[io]w ma należyc, jednak strona i[ch] m[oi]ci pana starosty pod swoje ciągnie dyspoziciey jus seu pociontatem collationis, przywłaszczac sobie au def in competenter.

Opanasicha Wdowa na gruncie jaś[nie] oświe[conych] xiązat ich m[oi]c[io]w s podziału zostaiąca, teraz ciągnie za przymusem na tamte strone || [k. 386] indebite, która ma pod sobą plac cały.

Mielnicy Ostrogscy

Szayki Żyda mielnika młyny obadwa, w których po kamieni trzy

Powinność tego żyda mielnika

Od koł mącznych n[umer]o 6 pokoleszczyzny na rok od każdego koła powinien dac po złotych n[umer]o 15 dico piętnaście.

Summa facit n[umer]o 90 dico dziewiędziesiąt

Z siekierą także na robotę zamkową, lub folwarkową do reperacy budynków wszelkich dworskich, grobel, młynów ylle kiedy ukaże potrzeba, nając, chodząc y byc gotowym na zawołanie y wszelko pilność przykładac mianowicie około łotoków, grobel, młynów, za co miarke według dawnych spraw swoich z wymiaru zboża wszelkiego, od arędarzów ukątentowany należycie byc ma. Jednakże lubo w starych inwętarzach znajduie się złotych dziewiędziesiąt pokoleszczyzny, ale że prawa commissarskie ujęły na złotych czterdzieści y pięć, tendy te quote złotych n[umer]o 45 wypłacac powinien, y na zamkowe potrzebę z oboch młynów z iedną siekierą wchodząc powinien.

Specyfikacja winnic wybudowanych przez żydów z strony x[ię]stwa ich m[oi]c[io]w na tamtej stronie

⁴⁵ Йдеться про Яна Станіслава Яблоновського (1669–1731) – державного діяча Речі Посполитої. Серед цілої низки посад назвемо лише вказаний у джерелі уряд старости білоцерківського з 1702 р., володів неординарською частиною Острожчини, яку успадкував від батька Станіслава Яна Яблоновського (1634–1702).

⁴⁶ Фраза у дужках стосується усіх шести осіб, котрі об'єднані спільною дужкою.

1.	Winnica żyda Kopieyki
2.	Słodownia żyda Icka Jakierowego
3.	Winnica Mirlinogo syna Jozefa
4.	Winnica żyda Gieca
5.	Winnica Szmuyła Mirlina
6.	Winnica Morduchaia Żyda
7.	Winnica Nachimka
	Z miasta Ostroga kup 96
	Z Krasney Gury kup 42 /k. 386 v./
Summa placów miasta Ostroga y Suchej Woli wszystkich n[umer]o 279	
Podział tych placów:	
Placów płatnych chrześcijańskich n[umer]o 72	
Placów płatnych żydowskich n[umer]o 113	
Placów wolnych chrześcijańskich n[umer]o 12	
Placów wolnych żydowskich n[umer]o 15	
Placów pustych chrześcijańskich n[umer]o 46	
Placów pustych żydowskich n[umer]o 5	
Placów pod winnicami płatnych n[umer]o 5	
Placów pod browarami płatnych n[umer]o 6	
Plac pod winnicą wolny n[umer]o 1	
Placów pod słodowniami płatnych n[umer]o 3	
Plac pod słodownią wolny n[umer]o 1	
Summa placów wszyst[kich] n[umer]o 279	
Summa miasta Ostroga y Suchej Woli dymow n[umer]o 87 chrześ[ciańskich]	
Summa dymow żydowskich n[umer]o 127	
Sum[ma] wszystkich dymow n[umer]o 214	
Sum[ma] ogrodów najduie się pod Krasną Wolą n[umer]o 23	
Tamże winnic n[umer]o 7 /k. 387/	
Powinność mieszczan Ostrogskich tak chrześcian, jako y żydów:	
<p>1. Mieszczanie tak chrześciane, jako y żydzi dawnieysi y nowośiedli czynszu posiadzielnego do prowentu pań- skiego złożyć y oddac corocznie powinni złotych n[umer]o 800 dico osmsset, to iest chrześciane złotych n[umer]o 200 dico dwieście, żydzi złotych n[umer]o 600 dico sześćset.</p> <p>2. Drożnicy seu browarnicy ile ich w mieście znaydowac się może na tey części złożyć y dac do prowentu pań- skiego powinni złotych n[umer]o 40 dico czterdzieści.</p> <p>3. Od robienia wapna⁴⁷ przed tym do skarbu płacono, teraz go nikt nie robi.</p> <p>4. Od browaru po złotych n[umer]o 15 dico piętnaście, od słodowni po złotych n[umer]o 8 dico osm, od pokotel- szczyzny po złotych n[umer]o 12 dico dwanaście, jako którego roku pokaże się z rewizy ten prowent excepto jeżeli wapna palona będzie do arędy generalney Ostrogskiej y Miedzyrzeckiey, szynkowny y mytny, młynowy, jako z wiosek znaydując quote w summaryuszu niżej położono oddawana bydz ma.</p> <p>5. Od rzeźników chrześcian y żydów pleczkowe oddawać powinni.</p> <p>6. Od ławek piekarskich, według postanowienia, złotych n[umer]o 50 dico piędziesiąt oddawana bydz ma.</p> <p>7. Innim zniesienia szynków według praw x[ię]stwa ich m[ó]s[c]io]w szynkownych klatek y poddomowych, kamie- nicznych jako sam cech szynkarski obligował się quotannis płacić po czerwonych złotych dziesięć efficit summy n[umer]o 180 dico sto osmdziesiąt.</p> <p>8. Od wozu drew na targi y powszedne dni jako też od wozów wszelkich w wjezdziających bramy, jako też y od woza gliny po groszu wybierać powinno. /k. 387 v./</p> <p>9. Aże dla niepożądki mieszczan chrześcian y żydów miasto wielkiemu podlega niebespeczęstwu, gdy warty nie mają w bramach do którego to ostrożności zwierzchność zamkowa, urząd mieski y kahałowych zagrzewac tenetur y do porządku przyprowadzić według dawnych zwyczajów po pizsem chrześcian y żydów na cechi miasto podzieliw- szy, a z cechów dziesiętników żeby się do dispozicyi zamkowej regulowali.</p> <p>10. Takowy porządek około reparacy, mostów, grobel, palisadów y innych należytości odprawowania mieyskich chrześciane y żydzi zachowac mają.</p> <p>11. Rucznicie, kule y prochi aby każdy gospodarz miał tak chrześciane, jako y żydów zwierzchność zamkowa zagrzewac ma, więzieniem y karaniem w ostatku nieposłusznemu kazac grabież wziąć, żeby ostrożni byli z mo- dorunkiem należytym do bram y wałów, strzez panie Boże yncursy nieprzyiacielskiey, stawali za obnieszeniem zamkowym.</p> <p>12. Ludzy podeyrzanych blendnych, przechodzących wagabundow⁴⁸ mieszczanie nie mają przechowywac w siebie, o co zwierzchność zamkowa pilno ma miec o nim aduersie y rewizie comiesiac kazac czynie.</p>	

⁴⁷ Остання літера у цьому слові правлена з «у» на «а».

⁴⁸ Під «вагабундами» розуміли бродяг і жебраків, людей без певного заняття і пристановища, які на думку істориків, походили з села [17, с. 386].

13. Alubo taki dawny był zwyczaj, że mieszczanie z żydami y z jurysdykciami czasów dobrych szczęśliwych na posługę zamkową y mieyską wygode dziesięciu stawali, pachółków sumptu proprio, jednak respektuiąc od lat kilkadziesiąt na kraioy tych desolacją jako y ad praesens czasów nieszczęśliwości szczupłość ludzi mieszczan, zubożenie y znacznie consideruiąc diminucio y teraz in wim dawnego zwyczaiu ducta czasów terazniejszych proportione, aby mieszczanie z przedmieszczan[am]y y żydami in simul hayduka iednego y stroża także iednego rokowych dla posługi y wygody zamkowej kosztem swoym nymowali.

14. Rzemiesnicy tak z miasta Ostroga, jako y Międzyrzecz za podług sobie praw cechowych danych od jaś[nie] oświe[conych] x[ię]stwa ich m[ości]w mają bydź żadnemi onerowane robotami nowemi, jednak do popraw zamkowych wymawiac się nie mają, ale wygode czynic od nowej zas roboty dyskretno płato kątenowac się będą.

15. Tkacze zas w obudwuch miastach mieszkaiące po pulsetku bez płaty w arszynach n[umer]o 50 dico piędziesiąt wyrobic powinni. Jesliby co więcej wyrobili, to zapłac[ono] ma bydź od zwierzchności zamkowej. || [k. 388]

16. Mieszczanie ju simul wszyscy tak chrześciane, jako y żydzi około szarawarków, grobel za powodem destynowanych przezornych dziesiątników, nomine excepto pilnego przykładac starania, jako y około palisadow, koło zamku y miasta na część swoją y dzielnicą należące ile potrzeba ukaże pod winami y karaniem zamkowym powinni będą na każdego nieposłusznego.

17. Cisz mieszczanie iako od innich ciągłych według praw nadanych od x[ię]stwa ich m[ości]w miasta są excipowani powinności, jednak pod czas żniwa za obwieszczeniem y zwierzchnością zamkowym, aby robotnika z dobrej woli, chęci swoiey do żniwa na łany do Chorowskiego folwarku na dwie z dymu każdego tluce [...] y chrześciane puścić y wysyłać nie zbraniały się.

18. Wrąb puszczy wolny za rzeką Wilią według dawnego zwyczaiu mieszczanie zazywac bez żadney ni od kogo praepedicy y przynagabania mieć mają, która puszcza aby nie była zdesolowana od postranych p[an] lesniczy pilno powinien mieć o niey ad wersio.

19. Dziesięcina pszczelna według innych miast y zwyczaiow ex quo już wyszedł ante naznaczony czas słobody, ale jak kogo z rewizy pasieka pokaże się pięć dziesiąty ze pszczolami na zamek odbierany byc ma, od którego nie znajdowało się dziesięci pniow, to od pnia po groszy piętnastu oczkowego zapłacić powinien będzie.

20. Rzeznicy także ze wsiow co mięsa na część x[ię]cia i[ch] m[ości] dobrodzieia podwozą od tuszy mięsa jalowicego do zamku łopatke, y od słoniny pleczo y do cechu także pleczkowe dawac powinien.

21. Żydzi zas ponieważ rzeznicy na części jaś[nie] oświe[conych] x[ię]cia i[ch] m[ości] obligantur, aby quodannis dawali po dwa kamienie łoiu do zamku. Oraz z chrześc[ian] rzeznikami, to iest żydzi jeden, chrześc[iani] – drugi kamien łoiu. Od tych że chrześc[ian] rzeznik[ow] należy się pleczkowego⁵⁰ od komory jednę sztuczke mięsa na tydzień takowey y mięsa jakie bydle na ten czas bic będzie y jeżeli w tey że komorze cały tydzień mięsa przedawac będzie.

22. Zamek Ostrogski w sądy urzędu mieyskiego prawem mardeburskim sądujących się wdawac się nie ma, chyba za apelacją od sądów ich decidowac jako przywileie każą w sprawach zas kryminalnych, krwawych, gwałtownych w sądzie tylko mieskiem zanosie protestacie y uczynic obdukcie pro finali sentencja do zwierzchności zamkowej uciekac się mają.

23. Także sprawy jarmarkowe ludzi wagabundorum y przeiezdziących gości accidentalne interesa tudziesz y do żydow ex actoratu chrześciane miane legallitates ad decisionem zwierzchności zamkowej praecise regulowac się mają salua appellatione strony takowey ad maius subsellium sądu zadwornego || [k. 388 v.]

To jednak praecusto diendo aby p[anowie] urzędowi sądy swe mieskie na pewnych mieyskich przywatnych gospodach karczemnych albo li jakich et alio incompetenti loco odprawowali, ale na ratuszu in loco iudiciorum solito w yzbie sądowey przyzwyczajnym według trybu opisanja porządku mieyskim specificowanego sądy expedio-wali inquisiey słuchali dekreta, formowali recogniccie zeznawiających ludzi, do xiąg przyimowali itym podobne porządnie concludowali, a tie, gdzie consulti około calosci miasta y uchwały podaczek in publico nie pokątnie odprawowac się powinno, których to podatkow, gdy potrzeba ukaże expensa mieyskie bez wiadomości zamkowej zwierzchności y pospolstwa całego mieyskiego uchwalac urząd sam przez się nie powinien, jako to y expensowac bez żydow, a żydzi bez chrześcian tych tedy porubow co czwierz roku przed burmistrzami kahałowemi, a burmistrze przez pospolstwo wysadzonem ludzmi y zwierzchnością zamkową rachowac się powinni, bo których parubow przez miasto s kahałowym unanimiter kahał trzymac się ciężary płacic powinien, a mieszczanie czwartą częścią proporcjonalnie, kiedy żydzi chrześcian posiadzą grunta y kamenice coraz większą kahału swego wbiaiający się prulali ten et consequenter w swoich kahałskich contribucjach z uymą y krzywdą mieszczan czynią additamenta albo wiem nieda chrześcian jakoby należało s tych gruntow, ale do swego kahału pociągaią y uchwalone oddaią poruby y tych porubow quantitate zaczym respektuiąc na szczupłość y mizeryą mieszczan iż przy ciężko na nich waruie się, aby od tych czas żaden z żydow bez consensu pańskiego nie ważył się chrześcianskich kupowac kamienic, zamieniac, brac w zamian lubo jakimkolwiek nabywac sponsem placów, budynków, gruntów, domów, z których by należało do miasta albo skarbów jakowa pretensia, a to pod zakładem dwóchset kop litewskich na skarb pański.

24. Kanony według praw miasta nadanych wolne mają byc sycone według dawnego zwyczaiu y trybu starodawnego.

25. Elekcja rocznego obierania urzędu ani czynic, ani składc obranych aż do terminu naznaczonego elekcyj bez wiadomości y dołożenia zwierzchności zamkowej pod winą naznacza się do skarbu x[ię]cia i[ch] m[ości] dobrodzieia tak chrześcianom, jako y żydom yrremissibiliter waruie się || [k. 389]

⁴⁹ Слово вигасле.

⁵⁰ Починаючи з цього слова і до кінця речення текст написаний іншим, темним чорнилом на правому полі вертикально.

26. Targowe aby jako mieszczanie dotąd od kaźdey jurysdykcy wybierali na częścí swoiey, tak y teraz przy tym że prawie zwyczaiu zachowuią się.
27. Także o pretensią, która ostrogżanie do Miedźrzeca mieli pomiarkowanie, podwod z ostrożanami Miedźrzeca od placenia piątego grosza na pachółka y stroża zamkowego respektuiąc na mieszczan miedźrzeczkich desolatią commissia teraznieysza libertuie, a ostrożan zas do podwod rowney praetensiey z miedźrzeczanami do dalszey jaśnie oświe[conego] x[ię]cia i[ch] m[ości] dobrodzieia disposicy uwalnia się.
28. Na tey że częścí osobliwe na przedmieścach poniewasz ogrodów niezabudowanych niemało znajduie się co zasiewaią y pożytki maią, a toli teraz przez te lata nicht nie sieie, aby na nich ludzie osiadały zwierzchność zamkowa zakazała, którą disposicią y teraznieysza approbuie commissia. Pasieka u Wilima.
29. Po winnicach w kaźdey po wieprzu iednym na rok braho karmic powinno.

[...]

Archiwum Narodowe w Krakowie. Zespół Archiwum Sanguszków. Sygn. 461. Inwentarz miasta Ostroga. K. 372 – 389.

Оригінал польською мовою, рукопис.